

Džejn Ostin
EMA

Naslov originala

Jane Austen

EMMA

Prevela

Jelena Stojanović

Glavni i odgovorni urednik

Verica Jeremijević

Lektura i korektura

Zorica Bačković

Džejn Ostin

Ema

FENIKS LIBRIS
Beograd, 2014.

I

Ema Vudhaus bila je lepa, pametna i bogata, imala udoban dom i vedru narav, te je izgledalo da raspolaže sa nekoliko najvećih blagodeti koje život može da pruži, a za nešto manje od dvadeset jedne godine otkad je došla na svet, nije se desilo skoro ništa što bi je rastužilo ili uznemirilo.

Bila je mlađa kći izvanredno nežnog i širokogrudog oca; kad joj se sestra udala postala je, još vrlo mlada, gospodarica njegove kuće. Mati joj je umrla suviše rano, tako da se ona nije sećala njene nežnosti; mesto nje dobila je za vaspitačicu jednu krasnu ženu koju je zavolela skoro kao majku.

Šesnaest godina provela je gospođica Tejlor u porodici gospodina Vudhausa, manje kao vaspitačica, a više kao prijateljica; veoma je volela obe kćeri, ali Emu naročito. Između njih dve vladala je skoro sestrinska prisnost. Čak i pre no što je prestala da po zvanju bude vaspitačica, gospođica Tejlor je zbog svoje blage naravi retko kad nešto nametala ili sprečavala; a sad, kad je i ta senka nadmoći davno iščezla, živele su kao prijateljice, prisno vezane jedna za drugu, a Ema je radila šta je htela; visoko je cenila sud gospođice Tejlor, ali se rukovodila, uglavnom, sopstvenim.

U stvari, u Eminom položaju nije valjalo baš to što je suviše živela po svojoj volji i što je imala sklonost da suviše lepo misli o sebi: te slabosti mogle su da pomute njena mnogobrojna zadovoljstva. Međutim, ova opasnost je zasad bila tako skrivena da niko nije smatrao da bi je te slabosti mogle učiniti nesrećnom.

Iskrsla je tuga – blaga tuga – ali ne u vidu nečeg neprijatnog. Gospođica Tejlor se udala. Gubitak gospođice Tejlor do neo joj je prvu žalost. Na dan venčanja te drage prijateljice Emu su prvi put za duže vreme obuzele turobne misli. Kad se venčanje završilo i svatovi otišli, otac i ona ostali su da sami ručaju, bez nade da će neko treće lice uneti malo rasonode u dugo popodne. Otac je, kao i obično, posle ručka otišao da odspava, a njoj je ostalo samo da sedi i misli na gospođicu Tejlor, koju je izgubila.

Izgledalo je da će taj događaj biti srećan za njenu prijateljicu. Gospodin Vesten je bio čovek besprekornih osobina, imućan, odgovarajućih godina i prijatnog ponašanja. Osećala je izvesno zadovoljstvo pomišljajući kako je, s prijateljstvom punim samoodricanja, velikodušno, uvek želela taj brak i radila na njegovom ostvarenju. Ali je ovo jutro za nju bilo sumorno. Svakog sata, svakog dana, osećaće prazninu koju je ostavila gospođica Tejlor. Sećala se njene dobrote – dobrote i ljubavi koju joj je šesnaest godina ukazivala – sećala se kako ju je poučavala i igrala se s njom još od njene pete godine – kako je sve svoje snage ulagala da joj, kad je bila zdrava, probudi pažnju i zabavi je, i da je neguje za vreme raznih bolesti u detinjstvu. Dugovala joj je mnogo zahvalnosti za sve to; ali je u još dražoj i nežnijoj uspomeni ostao njihov odnos za poslednjih sedam godina, ona jednakost i savršena sloboda koja je među njima postojala kad su posle Izabeline udaje bile ostavljene jedna drugoj. To je bila prijateljica kakvih je malo: umna, dobro obrazovana, korisna, blaga, znala je sve porodične stvari, brinula se za sve što porodicu brine, a naročito se starala za nju, Emu, za svako njeno zadovoljstvo, svaku želju; prijateljica kojoj je mogla reći svaku svoju misao onako kako nastane, a koja ju je toliko volela da joj nikad ništa ne bi zamerila.

Kako će izdržati tu promenu? Istina, prijateljica joj odlazi samo pola kilometra daleko, ali je Ema znala da mora biti

velika razlika između gospođe Vesten, koja se nalazi na svega pola kilometra udaljenosti, i gospođice Tejlor, koja je tu u kući; i zato se, kraj svih svojih preimućstava ličnih i porodičnih, nalazila sad u velikoj opasnosti da padne u duhovnu usamljenost. Nežno je volela svog oca, ali joj on nije bio drug. Nije umeo da razgovara s njom, ni ozbiljno ni šaljivo.

Ta nezgodna posledica razlike u godinama (a gospodin Vudhaus se nije rano oženio) pojačana je još njegovim telesnim stanjem i navikama: bolešljiv celog života, nije se naprezao ni telesno ni duhovno, te je po načinu svog života bio još stariji nego po godinama; mada su ga svuda voleli zbog srdačne i prijatne naravi, on se po svojim sposobnostima nikad ne bi istakao.

Njenu sestru udaja nije mnogo udaljila, pošto se nastanila u Londonu, svega dvadeset četiri kilometra daleko, ali ipak nije mislila da je svakodnevno viđa. Tako se u Hartfildu moralo istrajati kroz mnogo dugih oktobarskih i novembarskih večeri pre no što bi o Božiću došli u posetu Izabela, njen muž i njihova dečica: oni bi tad ispunili kuću i pružili joj ugodno društvo.

U Hajberiju – velikom i gusto naseljenom selu, skoro varošici, kome je, u stvari, pripadao i Hartfild, i pored posebne poljane, šumarka i imena – nije bilo njoj društveno ravnih. Vudhausi su tu bili najveća gospoda. Svi su ih poštovali. Ona je imala mnogo poznanstava u tom mestu, jer je njen otac bio učtiv prema svakome, ali nije bilo nikoga ko bi mogao da zameni gospođicu Tejlor, ma i za pola dana. Bila je to tužna promena, i Emi nije ostalo ništa drugo do da uzdiše i sanja o nemogućim stvarima dok se njen otac ne probudi, a tad je trebalo da se opet pokaže vedra. Zbog raspoloženja u kome se on nalazio, trebalo mu je podrške. Slabih živaca, padajući lako u depresiju, voleo je svakog na koga se navikne i teško se od njega odvajao; teško mu je padala svaka promena. Brak, kao izvor promena, uvek mu je bio neprijatan; još se nikako nije pomirio s udajom svo-

je kćeri i o njoj je samo sažaljivo govorio, mada je to bio pravi brak iz ljubavi; a sad se morao rastati i sa gospođicom Tejlor. Kako su mu sitne sebičnosti ušle u naviku i kako nije mogao zamisliti da drugi može da oseća drugačije od njega, prilično je imao mišljenje da je gospođica Tejlor učinila nešto žalosno i za samu sebe, kao i za njih, i da bi bila mnogo srećnija da je ostala u Hartfildu za ceo život. Ema se smešila i čavrljala koliko god je mogla veselije, da bi ga odvojila od tih misli, ali kad su uneli čaj nije se mogao uzdržati da ne kaže tačno ono što je rekao i za ručkom:

– Jadna gospođica Tejlor! Voleo bih da je opet ovde. Baš je šteta što se uopšte svidela gospodinu Vestenu!

– Ne mogu da se složim s vama, tata; znate i sami da ne mogu. Gospodin Vesten je tako dobar, prijatan, izvrstan čovek, i potpuno zaslužuje da ima valjanu ženu; a ne biste, valjda, ni vi želeli da gospođica Tejlor večito živi s nama i podnosi sve moje neobične čudi kad može da ima sopstvenu kuću.

– Sopstvenu kuću! A kakva joj je korist od sopstvene kuće? Ova je triput veća, a ti, draga moja, nemaš nikakvih neobičnih čudi.

– Mi ćemo ih veoma često posećivati, i oni nas! Stalno ćemo se sastajati! Moramo mi da počnemo, treba da što pre učinimo prvu posetu mladencima.

– Dragaa moja, kako ću ja stići donde? Rendols je vrlo daleko. Ne bih mogao pešice da pređem ni po puta.

– Ne, tata, nisam ni pomišljala da idete pešice. Ići ćemo kolima, razume se.

– Kolima! Ali Džemsu neće biti milo da preže konje za tako kratko rastojanje; i šta ćemo s jednim konjima dok budemo u poseti?

– Oni će biti u konjušnici gospodina Vestena, tata. Znaete da smo sve to već uredili. O svemu smo sinoć razgovarali s gospodinom Vestenom. A što se tiče Džemsa, možete biti sigurni

da će uvek rado ići u Rendols, jer mu je ćerka tamo sobarica. Pitam se samo da li će nas ikad odvesti na neko drugo mesto. To ste vi, tata, učinili. Vi ste našli Hani to dobro mesto. Niko nije pomišljao na Hanu dok je vi niste spomenuli. Džems vam je veoma zahvalan.

– Vrlo mi je milo što sam se nje setio. To je bilo veoma srećno, jer nikako ne bih hteo da siromah Džems smatra da smo ma u bilo čemu zaboravili na njega; ubeđen sam da će ona biti odlična sobarica, učtiva je i lepo se izražava; veoma mi se sviđa. Kad god je sretnem, uvek se pokloni i vrlo me lepo upita kako sam, a kad si je pozvala ovamo da šije, primetio sam da ručicu na vratima uvek obrće kako treba i nikad ih ne zalupi. Siguran sam da će biti odlična sobarica, a jadnoj gospođici Tejlor biće znatna uteha što u kući ima nekoga na koga je navikla. Znaš, kad god Džems ode da obiđe svoju kćer, ona će dobiti vesti o nama. On će joj ispričati kako smo.

Ema nije žalila truda da podrži to vedrije raspoloženje i nadala se da će mu, igrajući s njim „dame“, pomoći da prebrodi to veče, a takođe, i samoj sebi, jer se plašila da je ne savlada žalost. Namestili su sto za „dame“, ali odmah posle toga uđe jedan posetilac, te ovo postade izlišno.

Gospodin Najtli, razborit čovek od svojih trideset sedam ili osam godina, bio je ne samo njihov stari i prisni porodični prijatelj, već im je bio i naročito blizak kao stariji brat Izabelinog muža. Živeo je na kilometar i po od Hajberija, često ih posećivao i uvek je bio rado dočekan, a ovog puta radosnije no obično, pošto je dolazio neposredno od njihovih zajedničkih rođaka u Londonu. Posle odsustva od nekoliko dana vratio se kući na nešto kasniji ručak, a sad je došetao u Hartfield da bi ih izvestio da su na Brunsviškome trgu svi dobro. Pojavio se u pravi čas, i gospodin Vudhaus malo živnu. Veseli razgovor gospodina Najtlija uvek mu je prijao. Sad se potpuno zadovoljio odgovorima koje je dobio na svoja mnogobrojna pitanja o „jad-

noj Izabeli“ i njenoj deci. Kad se to svršilo gospodin Vudhaus zahvalno primeti:

– Vrlo ste ljubazni, gospodine Najtli, što ste ovako kasno izašli da nas obidete. Bojim se da ste došli po strašnom vremenu.

– Ni najmanje, gospodine. Veče je divno, obasjano mesečinom i tako toplo da moram da se odmaknem malo od vašeg ognjišta.

– Ali mora da je vrlo vlažno i blatnjavo. Nadam se da niste nazebli.

– Blatnjavo, gospodine! Pogledajte moje cipele. Nijedne mrlje nema na njima.

– Gle! To me čudi, jer smo ovde imali mnogo kiše. Dok smo bili za doručkom, pljuštalo je užasno punih pola sata. Nagovarao sam ih da odlože venčanje.

– E da, nisam vam čestitao. Pošto mi je prilično jasno kakva mora da vam je radost, nisam žurio sa čestitkama; ali nadam se da je sve uglavnom dobro proteklo. Kako ste se svi držali? Ko je najviše plakao?

– Ah! Jadna gospođica Tejlor! Baš je to tužno.

– Jadni gospodin i gospođica Vudhaue, ako hoćete, ali nikako ne mogu reći, „jadna gospođica Tejlor“. Veoma cenim i vas i Emu, ali kad se postavi pitanje zavisnosti i nezavisnosti...! U svakom slučaju mora biti lakše ugađati jednom nego dvoma.

– Naročito ako je od to dvoje ono jedno veoma ćudljivo, nesnosno stvorenje! – reče Ema šaleći se. – Znam da je to ono što mislite i što biste sigurno i kazali da nije tu moj otac.

– Mila moja, zaista verujem da je to tačno – reče gospodin Vudhaus uzdišući. – Bojim se da sam ponekad vrlo ćudljiv i nesnosan.

– Ali slatki tatice! Ne mislite, valjda, da sam to na vas ciljala, ili da je gospodin Najtli na vas mislio! Kakva strašna pomisao! O, ne! Ja sam jedino na sebe ciljala. Gospodin Najtli voli

da mi pronalazi mane, znate, u šali – to je sve šala. Mi uvek kažemo jedno drugom sve što mislimo.

Gospodin Najtli je zaista bio jedan od onih koji su bili kadri da Emi Vudhaus nađu mana, i jedini koji joj je o njima govorio; mada i samoj Emi to nije bilo naročito milo, znala je da bi bilo još manje milo njenom ocu, te nije htela da on nasluti da uopšte postoji neko ko nju ne smatra savršenom.

– Ema zna da joj nikad ne laskam – reče gospodin Najtli – ali sad nisam mislio ni na koju određenu osobu. Gospođica Tejlor je dosad imala da ugađa dvoma, sad će imati da ugađa samo jednom: tu ima dosta izgleda da bude u dobitku.

– Dobro – reče Ema, želeći da pređe preko toga – hteli biste da čujete kako je proteklo venčanje, i rado ću vam to ispričati jer smo se svi divno držali. Svi su bili tačni, svi su izgledali najbolje: nije se mogla videti nijedna suza i jedva neko tužno lice. Da, da, svi smo osećali da ćemo se nalaziti samo na pola kilometra jedni od drugih i da ćemo se sigurno svakodnevno viđati.

– Moja mila Ema sve tako dobro podnosi – reče njen otac. – Ali, gospodine Najtli, njoj je stvarno veoma žao što gubi sirotu gospođicu Tejlor, i siguran sam da će taj gubitak osećati više nego što misli.

Ema okrete na drugu stranu lice na kom se osmeh borio sa suzama.

– Neminovno je da Ema oseća koliko joj nedostaje takva prijateljica – reče gospodin Najtli. – Ne bismo je mi voleli toliko koliko je volimo, gospodine, kad bismo mogli pretpostaviti da je drukčije; ali ona zna koliko gospođica Tejlor ovim brakom dobija, zna da u tim godinama žene vole da imaju svoj dom, i zna koliko je gospođici Tejlor važno da obezbedi svoju budućnost, te zato ne može sebi dopustiti da oseća više bola nego zadovoljstva. Svaki prijatelj gospođice Tejlor mora biti radostan što se ona tako srećno udala.

– A vi ste zaboravili još nešto što mene raduje – reče Ema – i to nešto prilično značajno – da sam ja sama posredovala da dođe do te udaje. Ja sam taj brak predvidela još pre četiri godine, i sad kad se on ostvario i dokazalo se da sam bila u pravu, dok je toliko sveta govorilo da se gospodin Vesten nikad više neće oženiti, osećam se kao nagrađena.

Gospodin Najtli zavrte glavom. Njen otac odgovori razneženo:

– Ah, draga moja, više bih voleo da se ne baviš provodadžisanjem i predskazivanjem, jer što god ti kažeš, uvek se i dogodi. Molim te, nemoj više da provodadžišiš.

– Obećavam vam da neću sebi provodadžisati, ali druga, zbilja, moram. To je najlepša zabava na svetu. A još posle ovakvog uspeha, možete misliti! Svi su govorili da se gospodin Vesten nikad više neće oženiti. O, nikako! Gospodin Vesten je tako dugo udovac; živi, izgleda, tako savršeno ugodno bez žene, provodi vreme bilo na poslu u gradu, bilo ovde među svojim prijateljima, svuda rado primljen, uvek veseo – gospodin Vesten nema potrebe da i jedno jedino veče u godini provede sam, ako to ne želi. O, ne! Gospodin Vesten se sigurno nikad više neće ženiti. Neki su čak pričali da je tako nešto obećao svojoj ženi na njenoj samrtnoj postelji, a drugi kako mu sin i ženin brat to ne dopuštaju. Vrlo ozbiljno su iznosili svakojake budalaštine o tome, ali ja ni u jednu nisam verovala. Od onog dana (otprilike pre četiri godine) kada smo ga gospođica Tejlors i ja srele na Brodvejskom putu i kad je on, pošto je počela da rominjati sitna kiša, onako predusretljivo poleteo do Mičelovih i pozajmio za nas dva kišobrana, za mene je stvar bila odlučena. Od tog časa sam mislila kako da ostvarim taj brak; a kad me je u ovom slučaju nagradio takav uspeh, dragi tata, ne možete pomišljati da ću prestati sa provodadžisanjem.

– Ne shvatam šta hoćete da kažete rečju uspeh – reče gospodin Najtli. – Uspeh pretpostavlja trud. Ako ste se vi četiri

godine trudili da ostvarite taj brak, onda ste baš krasno utrošili svoje vreme! Zaista divno da jedna mlada devojka na to upotrebljava svoje umne sposobnosti! Ali ako se, kao što ja zamišljam, to vaše ostvarivanje braka, kako vi to kažete, sastojalo u tome što ste ga zamislili, što ste u jednom dokonom času rekli u sebi: Mislim da bi bilo odlično za gospođicu Tejlor ako bi je gospodin Vesten uzeo, i što ste to zatim s vremena na vreme opet govorili u sebi – zašto onda pominjete uspeh? U čemu je vaša zasluga? Čime se dičite? Imali ste sreće da tačno predvidite, i to je sve što se može reći.

– A zar vi nikad niste doživeli ono radosno i pobedničko osećanje koje dolazi kad ste nešto tačno predvideli? Sažaljevam vas. Mislila sam da ste oštroumniji; jer, budite uvereni, pogađanje ne zavisi nikad samo od sreće, u tome uvek ima i dara. A što se tiče moje jadne reči *uspeh* kojoj zamerate, nisam ubeđena da nemam baš nimalo prava na nju. Vi ste ocrtali dve lepe slike, ali mi se čini da postoji i treća – nešto između ovog ko ne čini ništa i onog ko čini sve. Da ja nisam podsticala gospodina Vestena da nas posećuje, da mu nisam pružala malo ohrabrenja i da nisam zagladila mnoge sitne nesporazume, možda ne bi ni do čega došlo. Verujem da dovoljno poznajete Hartfild da biste to razumeli.

– Neposrednog i otvorenog čoveka kao što je Vesten, i razumnu i iskrenu ženu kao gospođicu Tejlor, možete slobodno pustiti da sami završavaju svoje stvari. Uplitanjem biste pre naudili sebi nego njima učinili dobra.

– Ema nikad ne misli na sebe ako može drugome da učini dobra – pridruži se gospodin Vudhaus, koji je samo delimično shvatao. – Ali, mila moja, molim te, nemoj više nikog da ženiš i udaješ, to su budalaštine koje razaraju porodični krug.

– Samo još jednog, tata, samo gospodina Eltena. Jadni gospodin Elten! Vama se dopada gospodin Elten, tata. Moram da mu potražim ženu. U Hajberiju nema nijedne koja bi bila

dostojna njega – a on je ovde već godinu dana i tako je udobno uredio svoju kuću da bi sramota bila da još duže ostane mormak. Kad je danas sastavljao njima ruke, učinilo mi se kao da bi želeo da i njemu neko učini tu uslugu! Imam vrlo lepo mišljenje o gospodinu Eltenu, a to je jedini način na koji mu mogu pomoći.

– Gospodin Elten je nesumnjivo vrlo lep mladić i vrlo dobar, i veoma ga cenim. Ali ako hoćeš da mu ukažeš neku pažnju, mila moja, pozovi ga neki put na ručak. To će biti mnogo bolje. Verujem da će gospodin Najtli biti tako ljubazan da dođe s njim.

– S najvećim zadovoljstvom, gospodine, kad god hoćete – reče gospodin Najtli, smejući se. – I sasvim se slažem s vama da će to bita mnogo bolje. Pozovite ga na ručak, Ema, i poslužite ga najboljom ribom i piletinom, ali pustite ga da sam izabere sebi ženu. Budite uvereni da čovek od dvadeset šest ili sedam godina može sam da se pobrine za sebe.

II

Gospodin Vesten je bio rodom iz Hajberija, iz jedne ugledne porodice koja se za poslednja dva-tri kolena obogatila i postala otmena. Lepo je obrazovan, ali pošto je u ranoj mladosti nasledio neki mali imetak kojim je stekao izvesnu nezavisnost, nije pokazivao sklonosti za obična zanimanja kojima su se bavila njegova braća, te je svoj nemirni, veseli i društveni duh zadovoljio time što je stupio u narodnu gardu svoje grofovije, koja se tada stvarala.

Kapetana Vestena su svi voleli, i kad se u svom vojničkom životu slučajno upoznao s gospođicom Čerčil, iz jedne velike

jorkširske porodice, i ova se zaljubila u njega, nije se iznenadio niko, sem njenog brata i njegove žene, koji ga nikad ranije nisu videli, i koji su bili veoma gordi i mnogo držali do svog ugleda, kome bi takva veza mogla naškoditi.

Međutim, gospođicu Čerčil, koja je bila punoletna i sama raspolagala svojim novcem – mada njen novac nije bio u srazmeri s porodičnim imanjem – nisu uspeli da odvrata od te udaje, pa je ona i ostvarena, na veliki jad gospodina i gospođe Čerčil koji su je s dužnom pristojnošću pustili da ode. To je bio neprikladan brak a nije se pokazalo ni da je posebno srećan. Trebalo je da se gospođa Vesten oseća srećnijom u njemu, jer je imala muža topla srca i blage naravi, koji je verovao da za nju mora činiti sve, samo zato što je bila toliko dobra da se zaljubi u njega; ali, mada je pokazala izvesnu vrstu odvažnosti, nedostajala joj je ona najvažnija. Bila je dovoljno odlučna da uprkos svome bratu sprovede ono što je naumila, ali ne toliko da se savlada i preterano ne žali što je taj brat nerazumno ljut, i lako podnosi što ne može da živi raskošno kao ranije. Trošili su više nego što su im prihodi dopuštali, ali u poređenju s životom u Enskumu to nije bilo ništa. Nije prestala da voli svog muža, ali je želela da istovremeno bude i supruga kapetana Vestena i gospođica Čerčil iz Enskuma.

Pokazalo se da je kapetan Vesten, za koga su svi, a naročito Čerčilovi, smatrali da se sjajno oženio, u celoj toj stvari dosta izgubio; kad mu je žena posle tri godine braka umrla, bio je siromašniji no u početku, a imao je da se stara i o detetu. Međutim, brige o detetu ubrzo je bio oslobođen. Uz dugotrajnu boljku svoje majke, koja je doprinela ublaženju strasti, dečko je poslužio kao sredstvo za izmirenje: nemajući svoje dece niti kakve druge mlade osobe u svojoj porodici koju bi izdržavali, gospodin i gospođa Čerčil ponudili su ubrzo posle njene smrti da preuzmu svu brigu oko maloga Franka. Obudoveli otac se možda dvoumio i ustezao, ali su nadvladali drugi obziri i dete